

הלכות מזוזה

שאלות ותשובות

מקומות החייבים במזוזה

בית האוצרות
חיוב מזוזה ומעקה

מקומות החייבים במזוזה

בית האוצרות

1) בית שתשמישו לאצור חפציו האם חייבת במזוזה?..... 1

2) הקובע מזוזה על מזוזת בית האוצר האם יש לו לברך (ואם יש חילוק בזה בין אם נשים מתקשטות שם או לא)?..... 7

3) בית אוצרות שנשים רוחצות שם לפעמים האם הם חייבים במזוזה?..... 9

4) האם יש חיוב לעשות מעקה לבית אוצרות?..... 9

שאלות ותשובות אלו מוקדשים על ידי

לאה גיטל בת דוד סולמון

שאלות ותשובות בהלכות מזוזה

מקומות החייבים במזוזה

בית האוצרות

1) בית שתשמישו לאצור חפציו האם חייבת במזוזה?

הדין

בית שתשמישו לאצור חפציו, כמחסן וכדומה חייבת במזוזה.

הטעם

התורה חייבה לכתוב על מזוזה בית, ופירשו חז"ל שבית היינו בית דירה. יש מחלוקת בגמ' וראשונים אם בית אוצר נחשב לבית דירה או לא. ולהלכה הכריעו הפוסקים ששפיר נכללים מקומות אלו בבית דירתו של אדם. שאף שאין עיקר דירתו שם, כיון שנכנס למקומות אלו לצורך דירתו שפיר נגדרים גם מקומות אלו לדירתו של אדם.

המקור

הסוגיא

בגמרא יומא דף יא. – יא: איתא ז"ל, יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת, תלמוד לומר בית, מה בית מיוחד לדירה, יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה, עכ"ל. מכאן שגדר בית שחייבים לקבוע במזוזת דלתה מזוזה, היא בית דירה. ובגמ' שם נחלקו התנאים אם בית אוצרות חייבים במזוזה או לא, ומחלוקתם היא אם נקרא מקומות אלו בית דירה או לא. ומצאנו שלש שיטות בברייתא המבוארת שם, חד תנא סבירא ליה דשפיר מיקרי בית דירה. חד תנא סבירא ליה שכיון שכתוב ביתך, צריך שיהיה בית שמיוחד לדירתו, מה שאין כן בית אוצרות שאין מיוחדים לדירתו, אלא לאצור תשמישו. וחד תנא סבירא ליה שמן הסתם פטור, אבל אם נשים מתקשטות שם אז חייב, שאז יש שם גם יחוד דירת אדם. שלש ברייתא הנ"ל לא נחלקו בהם אמוראים, אלא לכולי עלמא נמצא שלש שיטות אלו בשלש מהברייתות המובאות שם.

ויש גם שני ברייתות שבהם נחלקו רב כהנא ורב יהודה כיצד לפרשם. ברייתא ראשונה המובאת שם אומרת, בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, פטורין מן המזוזה, מפני שהנשים נאותות בהן. רב כהנא מפרש שכוונת נאותות היינו רוחצות, ורק משום שרוחצות שם פטורים, אבל מן הסתם היו חייבים. ורב יהודה מפרש שנאותות היינו מתקשטות, והכי קאמר הברייתא, אף שמתקשטות שם עדיין פטורים. וברייתא השנית שאינה ברורה אומרת, ביתך, ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות, שפטורין מן

המזוזה, ויש מחייבין. רב כהנא מפרש המחלוקת לטעמיה, שנחלקו בסתם בית אוצרות, תנא קמא פטר, ויש מחייבין. ורב יהודה מפרש שהמחלוקת דווקא אם מתקשטות, תנא קמא פטר, ויש מחייבין, אבל בסתמא לדברי הכל פטור.

הגמ' מסיקה ששיטת רב יהודה איתותיו בזה שסבר שלכולי עלמא בית אוצרות פטורות, מברייתא שאומרת מפורש שבית אוצרות הם חייבים. ומסיימת בברייתא נוספת, ז"ל, תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא, ששה שערים פטורין מן המזוזה. בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות, ושער המדי, ושער שאינו מקורה, ושער שאינו גבוה עשרה, עכ"ל. וברייתא זו לכאורה סוברת שבית אוצרות מן הסתם הם פטורים. מבואר מדברי כל הראשונים ופוסקים שהבינו מזה שרק כהנא מתרין הברייתות היכא שיכול, שיסברו שבית אוצרות חייבים במזוזה, שהכי סבירא ליה להלכה. ורב יהודה ברור שסבר להלכה שבית האוצרות מן הסתם פטורים, מדסבר שהכי סבירא ליה לכולי עלמא, אבל כנ"ל בזה איתותיו. ושיטת רבא לכאורה אינה ברורה, שמצאנו שרק שמאול תנא לקמיה ברייתא שסוברת שפטורים, ולא חלק עליו. מאידך כיון שלכולי עלמא יש ברייתות שסוברות שפטורים, איכא למימר שלא הקשה על הברייתא, שאין קושיא אם סוברת תנא זו שפטורים, אבל לא משום שהכי סבר רבא להלכה.

הראשונים

ז"ל הרי"ף כפי גירסתנו ו. ת"ר, וכו'. ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן כולן חייבין במזוזה. וכו'. ו: ובית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית שהנשים רוחצות בהן פטורות מן המזוזה, עכ"ל. מבואר שהרי"ף דילג על כל השקלא וטריא שבין רב כהנא ורב יהודה, ויתר הברייתא המובאות שם בגמ', ומביא ראשונה רק הברייתא שבו איתותיו רב יהודה, שבו איתא מפרש שסתם בית אוצרות חייבים. ושוב מביא מה שנראה שהוא הברייתא הראשונה שמביא הגמ' שם בדף יא., שבו נחלקו רב כהנא ורב הונא בפירושו כנ"ל, אבל מביאו מבלי להקדים במילת תניא או כדומה. וגם מביאו בלי הדוגמא האחרונה של הברייתא שהוא בית האוצר. וגם כותב בסוף, ובית שהנשים רוצות בהן, שזה משמע שהוא מקרה בנפרד למקרים הראשונים שהם בית התבן ובית הבקר ובית העצים, ועל כולם הוא אומר פטורות מן המזוזה. אם כן משמעותו הפשוטה שברייתא זו חולקת וסוברת שבית אוצרות הם פטורות מן מזוזה. ונמצא אם כן שהרי"ף מביא חד ברייתא שסוברת שהם חייבות וחד ברייתא שסוברת שהם פטורות. ולכאורה לפי זה שיטת הרי"ף שאם בית אוצרות חייבות ופטורות מן המזוזה הוא ספיקא דדינא.

אבל לכאורה גירסתנו מאד מוקשה, שאם הרי"ף מסופק כיצד לפסוק היה לו להביא המחלוקת שבין רב כהנא ורב יהודה ושאר הברייתא, לאורי שאפשר שיש נפקא מיניה בין אם הנשים גם מתקשטות בו או לא. דבשלמא אם הרי"ף פוסק שבית אוצרות מן הסתם חייבות, אז אין שום צורך לכל יתר הברייתא וגם אין צורך להביא המחלוקת שבין רב כהנא ורב יהודה. אלא מספיק להביא הברייתא שבו איתותיו רב יהודה שבו נתברר שבית אוצרות גם מן הסתם חייבות, ואם פוסקים הכי אין כל שאר השקלא וטריא של הגמ' נוגע למעשה.

ואין לדחות קושיא זה שבאמת הרי"ף נסתפק מקצה לקצה, ספק חייב מן הסתם, וספק פטור ואף שמתקשטות, ורק ברוחצות פטור, ולכן רק מביא הברייתא המחייבת אתם, ושוב מביא שפטורות, ואין מחלק בין מתקשטות או לא, ומזה נבין שיש ספק שהם פטורות ואף שמתקשטות. דלכאורה אם זה היה כוונתו, חדא היה להקדים הברייתא השניה בתניא, לאוריי שיש תנא החולקת וסוברת שבאמת תמיד פטורים. ועוד יותר קשה שהיה לו להביא מה דפירש רב יהודה בברייתא זו שאף שמתקשטות עדיין פטורות. ועוד דטפי עדיף לו להביא הברייתא האחרונה שתניא רב שמואל קמא דרבא, שבו תניא סתמא פטורים. ולמה הביא ברייתא שאין ברור כוונתו עד שנחלקו בו רב כהנא ורב יהודה.

ועוד קשה טובא שמביא הברייתא ומפרש רישא של הברייתא כדפירשו רב יהודה שפטורים, ושוב מביא סיפא של הברייתא כמו שפירשו רב כהנא, שמאי נאותות רוחצות. לפי פירש זה של רב כהנא רישא של הברייתא סוברת שהם חייבות, ונמצא שסותר פירושי הברייתא כפי איך לפנינו חד לשני.

לכן מאד מסתבר שיש קצת טעות סופר בגרסת הרי"ף וצריך לומר או כמו שהגהה הב"ח, להכניס מילת אוצרות בין מילת בית למילת נשים, ואז הרי"ף אומר בית אוצרות שהנשים רוחצות בהן. ואז כוונתו מבואר שחוזר שהנשים רוחצות בהן על כל המקרים, וכדפירש רב כהנא הברייתא, שפוסק שכל מקרים אלו הם חייבים, אבל אם הנשים רוחצות בהם פטורים. או להגיה כמו שהרא"ש נראה שמגיה שהרא"ש שכידוע תמיד מתחיל בהבאת דברי הרי"ף, מביא דברי הרי"ף האלו הכי, ובית התבן ובית הבקר ובית העצים והאוצרות שהנשים רוחצות בהן פטורין מן המזוזה. הכניס מילת אוצרות והוציא מילת בית, וזה אותו משמעות שבא לומר שכולם חייבים אבל אם הנשים רוחצות פטורות, וכדפירש רב כהנא. ולפי פירש זה אתי דברי הרי"ף כמין חומר מתחיל בהבאת הברייתא שבו איתותיו רב כהנא, לאוריי לן שבית אוצרות חייבים, ופוסק כרב כהנא כיון שרב יהודה איתותיו, וכדיבואר יותר לקמן בע"ה. ובזה נתבאר כל הדין חוץ ממה שעדיין לא ביאר שאם נשים רוחצות אז הם פטורות, לזה מביא ברייתא השנית ומפרשו כמו שפירש רב כהנא, שבית אוצרות שהנשים רוחצות בהם פטורות.

הרא"ש כנ"ל דרכו להתחיל בדברי הרי"ף, אם כן יש ראייה שהרא"ש למד דברי הרי"ף כנ"ל שסובר שבית אוצרות חייבים, והרא"ש אחר שכתב לשונו המובא לעיל, סיים הדיוק היוצא מגרסתו ברי"ף מפורש ז"ל, הא סתמא חייבין, ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל, דדוקא כשהנשים מתקשטות בהן, עכ"ל. וכן הוא בשלטי גיבורים על הרי"ף, ז"ל, מיי פליג, וכתב שאין חייבין, אלא א"כ שהנשים יושבות להתקשט שם, מפני שיש שם יחוד לדירת אדם, אבל בסתם פטורים. והטור מסכים לדעת רבינו, עכ"ל. וכן ברבינו יהונתן מבואר שגרס כגירסת הב"ח, ז"ל, ובית האוצרות, שהנשים [מת]נאות בהן ומאי נינהו רוחצות פטורה מן המזוזה שהרי אינן עשויין לכבוד, עכ"ל. אם כן על פי שלשה עדים יקום דבר, הרא"ש ושלטי גיבורים ורבינו יהונתן, שלש ראשונים שלמדו שכוונת הרי"ף גם בזה לומר שמן הסתם חייבים אלא אם כן רוחצות שם.

וגדולה מזו מצאנו בכסף משנה שז"ל על הרמב"ם הלכות מזוזה פרק ו' הלכה ז', ובסתמא נראה מהרי"ף שפסק שחייב שכתב ובית שהנשים רוחצות הא סתמא חייבין [וכ"כ הרא"ש וסיים בה] ולא כהרמב"ם שכתב דוקא שהנשים מתקשטות בהם עכ"ל, עכ"ל. הרי דגרס ברי"ף כגירסא שלנו ועדיין למדו ודייק מיניה, דוקא רוחצות הא סתמא, והשווה גירסא זו לגירסת הרא"ש ולא היה נראה שיש חילוק בינם. ולכאורה צריך לומר שהיה פשוט לכסף משנה מכח ההכרחים הנזכרים לעיל שאף אם גורסים ובית שהנשים רוחצות שצריך לדחוק ולומר שהכוונה שהולך על כל האוצרות הנזכרים לעיל, כאילו אמר בית התבן ובית הבקר וכן כל בית האוצר שהנשים רוחצות בהם פטור, הא סתמא חייבים. וכן כתב בפשטות בבית יוסף ריש סימן רפ"ו, ששיטת הרי"ף הוא כהרא"ש, וכן הוא בב"ח שם ס"ק ג'.

אמנם הערוך השולחן הביא קצת ראייה שגירסתנו היא הנכונה, ולפרש אותה כפשוטה שבית אוצרות פטורים מן הסתם. והוכחתו ממה שיתבאר ששיטת הרמב"ם שבית אוצרות פטורים מן הסתם ודרכו של הרמב"ם לפסוק כהרי"ף. ז"ל, והרי ברובא דרובא הרמב"ם הולך בשיטת הרי"ף, ומסתמא גם לפניו היתה הגירסא בהרי"ף כגירסתינו, עכ"ל. אבל לענ"ד הוכחתו הוא קצת תמוה, שאף אם נפרש הרי"ף כפי גירסתנו, ונפרשו שבא לומר שמן הסתם אוצרות פטורים, עדיין לא ישווה דעת הרמב"ם לדעתו. שהרי הרמב"ם פסק שאם מתקשטות שם חייבים, והרי"ף כנ"ל לא הביא חילוק של קישוט כלל. וגם משמעות דבריו שהוא מסופק כיצד לפסוק, ולכן הביא חז ברייתא לחייב וחד ברייתא לפטור, והרמב"ם לא נראה כמסופק אלא מן הסתם בודאי פטור ואם מתקשטות בודאי פטור. גם כנ"ל יש לנו שלשה ראשונים שלמדו ששיטת הרי"ף לחייב בית אוצרות סתם, אם כן לכאורה אין כדי הוכחה זו להוציא מדעתם אף לקצת ספק.

שיטת הרא"ש ברורה שפסק שבית אוצרות חייבים מן הסתם, ורק אם רוחצות שם פטורות. הגר"א בביאורו סימן רפ"ו ס"ק א' כתב שהטעם שפסק הרא"ש הכי, משום דאיתותיו רב יהודה. ואף שרק איתותיב רב יהודה במאי דסבר שלכולי עלמא אין אוצר מן הסתם חייב, אבל במה דסבר שיש תנאים הסוברים שהוא פטור ופירוש שאר הברייתות לא איתותיו, וכמו שבאמת כתב הגר"א בחו"מ סימן שכ"ז, ויובא לקמן בע"ה על שיטת הרמב"ם. אפשר לפרש שכוונת הגר"א, שאפילו הכי סברו הרי"ף והרא"ש שכיון שאיתותיו על כל פנים בחד דבר, נמצא שכל שיטתו בנויה על הנחה שאין נכונה, ולכן שיטתו אינו בר סמכא בענין זה. שאפשר לומר שאילו הוי ידע ברייתא זה, שבו מפורש שסתמא חייב, היה חוזר בו ממה שפירש שאר הברייתות שלא כרב כהנא. וכנ"ל אפשר להבין כל זאת ממה שדילג הרי"ף ישר לאותה ברייתא, שבו איתותיו לומר לנו שכיון שאיתותיו ממילא אין הלכה כמותו. וכן פסק רבינו ירוחם כרבו באדם וחוה נתיב כ"א חלק ז', וכתב שם שתמהו על הרמב"ם שפסק לפטור, וכן פסק הטור בריש סימן רפ"ו, כאביו.

הרמב"ם שם כנ"ל פסק שבית אוצרות פטורים מן המזוזה בסתם, ורק אם מקשטות שם אז חייבים. הכסף משנה פירש שהרמב"ם פסק שמן הסתם פטורים משום שהבין מזה שרב כהנא תנא לפני רב יהודה שרבי יהודה היה רבו, ואין הלכה כתלמיד במקום

הרב. ופסק שאם מתקשטות חייבים משום שבזה לרב כהנא בודאי חייב, ואף לרבי יהודה יש פוסקים שסברו חייב, ולכן יש לצרף שיטת רב כהנא בזה ליש אומרים אליבא דרבי יהודה ולחייב. הגר"א בחו"מ סימן תכ"ז ס"ק א', פירש אחרת למה הרמב"ם פסק שמן הסתם בית אוצרו פטורים. ז"ל, וטעמו לפי שהמסקנא שם כן, אף על גב דאיתותב רב יהודה. מדאמרינן שם תני רב שמואל בר יהודא קמיה דרבא כו', ומ' דרבא קבל מיניה, דלא הקשה אלא פתחת כו', עכ"ל. וכן פירש המשכנות יעקב יו"ד סימן סו' את שיטת הרמב"ם, על פי ברייתא שתני רב שמואל קמיה דרבא, עיי"ש שגם הוסיף קצת עוד ביאור לזה. והגדולי תרומה יו"ד רכ"ו ס"ק ב', מביא שכיונו בזה לדעת הראשונים, שכך כתב הריטב"א מפורש, שמפני כך פסקו רבוותא לפטור, וכן התוס' רי"ד.

ואף שלעיל הבאנו שהגר"א ביו"ד כתב שהרא"ש פסק כרב כהנא משום דאיתותיו רב יהודה, הגר"א בחו"מ פירש שהרמב"ם לא חש לזה שרק איתותיו רב יהודה במה שסבר שלכולי עלמא בית אוצרות פטורים, אבל לא איתותיו בזה שיש שיטות הסוברות שהם פטורים. ולעיל כתבנו לפרש כוונת הגר"א ביו"ד שהרי"ף והרא"ש סברו שאף שלא איתותיו רב יהודה לגמרי, מכל מקום כיון ששיטתו בנויה על הנחה שאינה נכונה לא הבי שיטתו בר סמכא. ונראה שכוונת הגר"א בחו"מ לומר שאף שזה נכון שאין לסמוך על שיטת רב יהודה, אבל על שיטת רבא שפיר יש לסמוך, כיון שלא איתותיו רבא, שאין תיובתא על זה שסבר רב יהודה שתנאים סוברים שהם פטורים, רק מזה שסבר שכך סוברים כולם. אבל על רבא שאין שום תיובתא, ולכן שפיר יש לפסוק כרבא שהוא הבתרא. ואפשר שהרי"ף והרא"ש יסברו שלא מצאנו שרב סבר הכי להלכה, ולא הקשה לרב שמואל שום דבר על זה שהברייתא שתנא לקמיה סבר שבית אוצרות פטורות, כיון שידע רבא שהכי סבירא להם תנאים, ולכן אפשר שהוא עצמו באמת סבר חייב. וכיון שאין שיטת רבא ידועה, נשאר לן רב מחלוקת רב כהנא ורב יהודה, ובזה יש לפסוק כרב כהנא כיון שרב יהודה איתותיו, וממילא אין שיטתו בר סמכא בזה.

המרדכי מנחות תתקס"ט העתיק כל לשון הרי"ף (מתחיל בברייתא שמחייב מן הסתם, שבו איתותיו רב יהודה, ומסיים באידך ברייתא של נאותות) ומביא הברייתא השנית כמו הגירסא שלפנינו (אלא שבמרדכי איתא גם בית האוצרות, ולפנינו אין אוצרות), ומסיים רי"ף, דהיינו שהוא העתיק לשון של הרי"ף. מחד גיסא יש מזה קצת ראייה שהגירסא שלפנינו הוא הגירסא הנכונה שנראה שכך היה הגירסא גם לפני המרדכי. אבל מאידך אם כן קשה כל הקושיות שהקשינו לעיל על גירסא זו. ובאמת במהר"ם בנעט שם ס"ק פ"ה, מקשה חד מהקושיות שהקשינו לעיל, ועוד מקשה קושיא אחרת עיי"ש, ומסיק שנראה לו שהוא טעות סופר במדרכי וצריך לומר בלא בית, ואם כן ישווה לגירסת הרא"ש ברי"ף. ולפי המבואר לעיל גם לכסף משנה היה הגירסא כמו שהוא לפנינו ועדיין פירשו שבית שהנשים רוצחות בהם חוזר על הכל. אם כן יתכן לומר שבאמת לראשונים היה הגירסא שלפנינו, אבל פירשו בפשיטות שכוונת הרי"ף לומר כנ"ל, וכן כל בית שהנשים רוצחות בהם פטורות הא סתמא חייבות. והרא"ש הוציא מילת בית כדי שיובן כוונת הרי"ף יותר בפשיטות. ואם כן יוצא שגם שיטת המרדכי שבית האוצר חייבת מן הסתם. ויש גם קצת ראייה לזה ממה שיתבאר בסמוך

שהרמ"א סתם למחבר שבית אוצר חייב, ואילו סבר שהמרדכי גם סובר כהרמב"ם היה נראה שהיה מביא שיש חולקים (עיין בהקדמתו לדרכי משה שבזה חלק על המחבר שלא לפסוק רק כהרבים שבין הרמב"ם והרי"ף והרא"ש, אלא גם לחוש לראשונים האחרונים, ועיין שם שהביא שהמנהג לפסוק כהמרדכי וכן דרכו תמיד להביא שיטתו כנודע).

הסמ"ג עשין סימן כ"ג, מתחיל בהבאת הברייתא שתנא רב שמואל קמיה דרבא, ומסיק על זה, ז"ל, וחולק באוצרות על ברייתא דבסמוך (ו) [ד] תניא ביומא פרק קמא (שם ע"א ע"ש) בשעריך, וכו'. ואוצרות יין ושמן כולם חייבין במזוזה וכו', עכ"ל. ולכאורה משמעות דבריו להוציא מדברי הריטב"א שיש לפסוק כהברייתא שתנא לקמיה דרבא, משום שהיא חולקת על הברייתא דבסמוך שמיניה איתותיו רב יהודה, שמחייבת בית אוצרות. שאם לא נימא הכי אין מובן כוונתו, שאם רק בא לומר שיש מחלוקת בין הברייתות למה לא הביא הברייתא שלעיל משני ברייתות אלו שבגמ', רפת בקר פטור, שמיניה הקשה רב יהודה לרב כהנא, והודה רב כהנא לדבריו בזה שברייתא זו סוברת שבית אוצר פטור, אבל יש מחלוקת תנאים בדבר והוא סבר כהמחייבים.

ועיין בב"י שגם משמעות דבריו שלמד הסמ"ג הכי. שז"ל שם, והרי"ף (הל' מזוזה ו:) כתב סתם כרב כהנא וכן כתב הרא"ש (הלכות מזוזה סי' טו) וסיים בה ודלא כמו שכתב הרמב"ם (מזוזה פ"ו ה"ז) דדוקא כשהנשים מתקשטות בהן, עכ"ל. ומשמעות דבריו שבזה מבאר שיטת הטור שפסק חייב, שכך פסקו הרי"ף והרא"ש, וכמו שסיים הרא"ש שזה דלא כרמב"ם. ואחר כך מביא דברי הסמ"ג הנ"ל. ואילו סבר שהסמ"ג חולק על הרי"ף והרא"ש הוי ליה לבאר. אלא מסתבר שבא להראות שהסמ"ג לא חש להתנא שתנא קמיה דרבא, משום שאיך ברייתא חולקת, ומסתמא כך סברו הרי"ף והרא"ש.

רבינו חננאל על יומא שם, כותב שקי"ל כרב כהנא וכמו המתניית שאיתותיו בו רב יהודה. ושוב מביא הברייתא שתנא קמיה דרבא, וכותב ז"ל, ורב כהנא מוקים לה כשהנשים רוחצות בהן, עכ"ל. ולכאורה קשה חזא איך מוקים רב כהנא ברוחצות שאין שום רמז לזה (ועיין תוס' והתניא באי נמי ודו"ק). ושנית למה ליה לדחוקי בהכי למה לא תירץ בפשיטות כנ"ל, שברייתא זו סוברת פטור, אבל רב כהנא פוסק כאיך ברייתא. וכנ"ל שכך בלאו הכי הוכרח רב כהנא בעצמו לענות לרב יהודה. וכן הקשה באמת התוס' רי"ד הנ"ל על ר"ח. וראיתי בספר פרשה סדורה (לרב חיים קניבסקי שחיבר על מסכת מזוזה) ס"ק ו', שתירץ שדברי רבינו חננאל מוכרחים, שבמשך הגמ' שם, מפרשת הגמ' שברייתא זו, בפלוגתא לא קמיירי, ולכן לא חישב פתח שמאי בין הו' שערים שיש בו מחלוקת רבי מאיר וחכמים. אם כן אי אפשר לאוקמי לרב כהנא במחלוקת. אבל לכאורה קשה מינה ליה לרב כהנא לומר דוחק זה בברייתא. ואולי אפשר לומר שזה כוונת רבינו חננאל, שסבר רב כהנא שברייתא זו סוברת שפטורים, ולכן סתם הברייתא על בית אוצר שפטורים. אבל מיכון שאיכא מקרה שלכולי עלמא פטורים, דהיינו ברוחצות, לכן שפיר תני גם מיני בית אוצר. וזה כוונת רבינו חננאל, שסבר רב כהנא ששפיר מודי ברייתא זה שיש מחלוקת

תנאים בדבר, אלא שתנא זו סבר שפטורים, ושנה בתוך הו' שערים שפטורים כיון שיש מקרה שלכולי עלמא פטור.

השלטי גיבורים הנ"ל אחר שהביא המובא לעיל, מביא ששיטת הריא"ז הוא כמו הרמב"ם לפטור אלא אם כן מתקשטות שם, וכמובא לעיל הכי סבר גם הריטב"א ותוס' רי"ד, וכן סבר המאירי יומא שם. ועיין בסמ"ק מצווה קנ"ד שגם משמע שפסק שפטורים (ונראה שלא שפיר הכניסו דברי השולחן ערוך לתוך דבריו). וכן מביא הערוך השולחן הנ"ל, ועוד שכך הוא משמעות התוס' מנחות דף מד. סוף ד"ה טלית, עיי"ש. אלא שאין הראיה ברורה שאפשר שהתוס' הולך אליבא דשיטה שסוברת שפטורה, עיין באגרות משה יו"ד סימן קעז ד"ה האחרון, שדן אם יש ראייה מתוס' זו, עיי"ש.

הפוסקים

השולחן ערוך סימן רפ"ו סעיף א, וסעיף ב', פסק שבית אוצרות חייבות במזוזה בלי חולק. וטעמו מבואר שפסק כרוב בית דינו (כמבואר בהקדמתו לב"י), כהרי"ף והרא"ש נגד הרמב"ם. והרמ"א סתם ליה בזה, ולעיל הבאנו שנראה שכך סבר גם המרדכי, והטור, ולכן נראה שהסכים להכריע בזה כרוב בית דינו של הבית יוסף עם סמך ראשונים אלו. והביאור הגר"א שם ס"ק א' כתב ז"ל, כרב כהנא דר"י איתותב. הרא"ש וש"פ דלא כהרמב"ם ועס"ב, עכ"ל. ולעיל נתבאר באורך הטעם שמביא שיש לפסוק כרב כהנא דר"י איתותיו, עיי"ש. ומדמסיק הרא"ש ושאר פוסקים, דלא כרמב"ם, משמע שסבר לפסוק כהשולחן ערוך בזה. דאי היה חולק היה כותב אבל הרמב"ם, וכדרך הפוסקים לכתוב מילת אבל להראות שבאים לחלוק להלכה. וכן הט"ז והש"ך, ויתר הנושא כלים על השולחן ערוך, סתמו לפיסקו של השולחן ערוך ולא פקפקו לחשוש לרמב"ם ודעימיה (ואף שאפשר שלא היה לפנייהם כל הראשונים הנ"ל, הלא תוס' מנחות והשלטי גיבורים בודאי היה לפנייהם.)

ועיין לעיל כבר מבואר באורך איך שפקפק הערוך השולחן על פסק השולחן ערוך מחמת שלא ברור שיטת הרי"ף, וחש לגירסתנו. ולעיל הארכנו לבאר מה שנראה לעניות דעתי ששיטת הרי"ף מבוארת שפסק לחייב כפסק גמור, חדא שהכי פירשוהו תלת ראשונים, ועוד שאי לא נימא הכי מוקשים דבריו, ועוד שאף לגירסתנו איכא לפר שבא לחייב. וגם נתבאר שאין להביא ראייה מתלמידו הרמב"ם שכך למד רבו, שאף אם היה לומדו כך עדיין לא פסק כמותו, אם כן מהא ליכא ראייה. ועיין בשאלה הבאה יתבאר קצת יותר פסק זו.

2) הקובע מזוזה על מזוזת בית האוצר האם יש לו לברך (ואם יש חילוק בזה בין אם נשים מתקשטות שם או לא)?

הדין

אם יכול לברך על קביעת מזוזה אחרת שאין בה ספק מוטב לעשות זאת. אבל אם רק צריך לקבוע מזוזה לבית אוצר יש לו לברך על קביעתה. ואם עושה גם שאר תשמישי דירה שם, כמו אם מתקשטות שם הנשים וכדומה לכולי עלמא יכול לברך.

הטעם

כבר נתבאר שאיכא פלוגתא גדולה אם בית אוצר נחשב לבית דירה או לא. ולהלכה הכריעו הפוסקים שחייבים ולכן יכול לברך. אבל יש שחששו שלא לברך מחמת הספק, ולכן כך היכא שאפשר אין ליכנס לתוך מחלוקת. אבל היכא שאי אפשר שיש לו רק לקבוע מזוזה על פתח בית אוצר כבר הכריעו רבותינו גדולי הפוסקים שחייב, ולכן יש לו לברך.

המקור

כבר נתבאר באורך לעיל המקור לדין זה. ושם נתבאר שנחלקו הראשונים אם בית אוצרות חייבים במזוזה או לא. ממה שנתבאר שם הסוברים שחייבים המה הרי"ף והרא"ש רבינו ירוחם והטור רבינו חננאל המרדכי והסמ"ג (חלק מהם מפורש וחלק בהם הוא כפי מה שכתבנו לפרש שיטתם לפענ"ד). הסוברים שפטור המה הרמב"ם הריטב"א תוס' רי"ד הרי"א ז והמאירי ומשמעות התוס' מנחות ומשמעות הסמ"ק.

גם נתבאר לעיל שהראשונים שסברו שחייבים לא מספק חייבוהו אלא כפסק גמור. גם נתבאר שהשולחן ערוך פסק שחייב במזוזה, וסתם לו הרמ"א. ומשמעות הגר"א שגם סבר בזה כהשולחן ערוך שחייב. וכך סתמו כל הנושא כלים שעל הדף הט"ז והש"ך וכו' לפסק השולחן ערוך. גם נתבאר שם שהערוך השולחן פקפק בפסק השולחן ערוך קצת משני טענות, חדא שלפי גירסא שלנו ברי"ף אין שיטתו ברורה. וטענה זו עיין לעיל כתבנו לדחותה שהדבר ברור ששיטת הרי"ף לחייב. וטענה שנית מחמת שיש עוד ראשונים שסוברים כהרמב"ם והיה למחבר להביא שיטתם על כל פנים לענין ברכה, שאין לברך לחוש לשיטתם. אבל עיין שם שנראה מדבריו שאם היה ברור לו ששיטת הרי"ף לחייב, לא היה קשה לו כל כך, כיון שהשולחן ערוך פסק כהרי"ף והרא"ש נגד האחרים. ורק מפני שאין שיטת הרי"ף ברור הקשה, אם כן לכאורה אם היה רואה ששלשה ראשונים פירשו שיטת הרי"ף לחייב לא היה קשה לו. ואף לשיטתו היסק ז"ל, אבל כבר הורגלו כל העולם לעשות ברכה וצ"ע, עכ"ל. אם כן מצד המנהג לברך השאר הדין בצריך עיון.

וכן ראיתי בגדולי תרומה שם שמסיק בהבאת הראשונים שסוברים כהרמב"ם דפטור, התוס' רי"ד התוס' מנחות המאירי והרי"א ז, ומסיים וכל זה נעלם מעינים הטהורות של הב"י. ובספר מקדש מעט מביא דבריו וכותב שלכן יש לחוש לענין ברכה לדברי הראשונים, כי סברו המחבר ורמ"א ששיטת הרמב"ם היא דעת יחיד.

אבל כבר נתבאר שאין זה פשוט חדא שהיה לנושא כלים התוס' מנחות והשלטי גיבורים, ועוד שהמחבר פסק כהרי"ף והרא"ש כנגד ראשונים אחרים, כדביאר בהקדמתו, ואף הרמ"א מאריך את בית דין של הבית יוסף, רק שאין פסק רק כמותם כנגד ראשונים האחרונים. אבל כאן שיש הרבה ראשונים כמותם וכולל גם שיטת המרדכי והטור, יתכן שהיה פוסק כמותם אף כנגד שאר הראשונים הפטורים, וכדמשמע מהערוך השולחן כנ"ל, וגם מצד המנהג כנ"ל יש מקום לברך.

וכן בתשובת רע"א חלק א ס"ו פסק שיש לברך, ז"ל, דבש"ע ואחרונים לא הביאו דעת הרמב"ם לחוש לה שלא לברך על קביעת מזוזה, ולא חשו לברכה לבטלה, כמו דקיי"ל בכל ספק מצוה דאורייתא אין לברך (עי' יו"ד סי' כ"ח ובמג"א

רס"י ס"ז ובפר"ח שם) אע"כ דס"ל דדברי הרמב"ם אלו דחויים מהלכה, עכ"ל.
ומביא דבריו החוט השני שם ס"ק ב' להלכה.

על פי כל הנ"ל נלע"ד ששפיר יש על מה לסמוך ולברך, אבל בודאי אם יכול לברך
על בית אחר שאין בו ספק כלל למה יכניס עצמו לתוך מחלוקת זו.

(3) בית אוצרות שנשים רוחצות שם לפעמים האם הם חייבים במזוזה?

הדין

בענין זה פטורים מן המזוזה.

הטעם

להתחייב במזוזה צריך שיהיה בית דירת כבוד, ולכן בית המרחץ ובית הכסא פטורים
מן המזוזה. וכאן שרק רוחצות שם לפעמים כיון שאין המקום מקום דירה גמור, נגדר
המקום גם אחר תשמיש זו של רחיצה, ונחשב לדירה שאין עשויה לכבוד. אבל אם
היה בית דירה ממש יש מחלוקת אם רחיצה היה פוטר בה.

המקור

עיין בשאלה 1 שכך ביאר רב כהנא הברייתא הראשונה שמובא בגמ' שם. גם עיין
שם שכך פסקו הרי"ף והרא"ש. והרמב"ם אף שלא פסק הכי מפורש היינו משום
שסבר שבלאו הכי בית אוצר פטור, אבל יש לומר שאף הוא היה מו

דה שכך ההלכה אילו גם מתקשטות שם וגם רוחצות. וכך פסק השולחן ערוך שם
סעיף ב' וכל הפוסקים בלי חולק.

(4) האם יש חיוב לעשות מעקה לבית אוצרות?

הדין

חייב לעשות מעקה לבית אוצר.

הטעם

גם חיוב מעקה הוא לגג של דירתו. וכיון שנתבאר לעיל שנקראים בית אוצר בית
דירה, הוא הדין שיש חיוב לעשות מעקה לגגם. ועיין במקור שיש מחלוקת אם שווה
דין מעקה לדין מזוזה, ולכן לפחות מספק דאורייתא בודאי חייב לעשות מעקה.

המקור

ז"ל הספרי, אין לי אלא בית, מנין הבונה בית התבן ובית הבקר ובית העצים
ובית האוצרות, ת"ל לא תשים דמים בביתך, עכ"ל. וכך פסקו הסמ"ג והראב"ד,
אמנם הרמב"ם הלכות רוצח פרק יא הלכה א' פסק שבית אוצר פטור ממזוזה, והשיג
עליו הראב"ד מחמת ספרי הנ"ל. הכסף משנה שם תירץ שהרמב"ם אזיל לשיטתו
שלגבי מזוזה פסק שאין מקומות אלו נחשבים לבית דירה, וממילא אף לגבי מעקה
פטורים. והספרי סבר כהתנאים הסוברים שנקרא בית אוצר בית דירה ולכן סבר
שחייבת במעקה.

אמנם השולחן ערוך חו"מ סימן תכ"ז סעיף א' פסק ז"ל, מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר ועשית מעקה לגגך. והוא שיהיה בית דירה, אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן, אינו זקוק לו, עכ"ל. ולכאורה על פי שמבואר בכסף משנה הוא סותר עצמו למה שפסק בהלכות מזוזה כנ"ל בשאלות הקודמות. ועיין בסמ"ע שם שפירש שהשולחן ערוך הכריע מעצמו כך מסברא, שמסתבר לחייב בית אוצר במזוזה שיוצא ונכנס משם, שיהיה מצות ה' לעיניו, אבל מעקה לא מסתבר שיתחייב שאין כל כך הדרך לעשות תשמישיו על גגו. ולכאורה הוא תמוה איך מכניס סברת עצמו להכריע דלא כמאן, במצוה דאורייתא. ובמאת הגר"א שם כתב ז"ל, ועבי"ד סי' רפו ס"ב שפ' שם כהחולקין על הרמב"ם, שפ' כרב כהנא, דסתמא חייב. וצ"ע על המחבר, שפ' כאן כהרמב"ם, וע' (ע"כ), עכ"ל. הרי השאיר פסק השולחן ערוך לגבי מעקה בצריך עיון, אבל כנ"ל הפסק לגבי מזוזה נראה שסבר כמותו. ולכן נראה ששיטת הגר"א ששפיר חייב לעשות מעקה לבית אוצר, שכך יוצא מן הפסק לגבי מזוזה. ונראה שחייב לחוש לשיטתו לגבי מצוה דאורייתא לחומרא.